

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/183/2004

NA KOGO POLSKA MOŻE LICZYĆ, A KOGO POWINNA SIĘ OBAWIAĆ?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2004

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
22 października 2004 roku

Każdy naród, każde społeczeństwo wśród różnych stereotypów utrwalonych w zbiorowej świadomości ma także swój stereotyp „przyjaciela”, sojusznika, na którym można polegać, i stereotyp „wroga”, kogoś, przed kim należy się mieć na baczności. Pod wpływem nowych doświadczeń stereotypy te, rzecz jasna, zmieniają się, jednak najczęściej jest to proces powolny, stopniowy i na ogół następuje z pewnym opóźnieniem w stosunku do zmieniającej się rzeczywistości.

Na początku lat dziewięćdziesiątych, gdy radykalnie zmieniła się geopolityczna sytuacja Polski, dwukrotnie poruszaliśmy w badaniach tę sprawę. Wróciliśmy do niej ponownie jesienią bieżącego roku¹. Respondentom zadaliśmy dwa pytania, takie same jak przed ponad dziesięciu laty, o prawdziwych sojuszników Polski oraz o państwa, których nasz kraj powinien się najbardziej obawiać.

Pytania dotyczące tych kwestii miały charakter „otwarty”, to znaczy badani spontanicznie wymieniali państwa uważane za sprzymierzeńców Polski lub jej wrogów, nie posługując się żadną listą, która mogłaby sugerować odpowiedź.

Poprzednie badania były realizowane wkrótce po załamaniu się systemu pojałtańskiego, gdy Polska wychodziła ze struktur bloku radzieckiego - Paktu Warszawskiego i RWPG. Obecnie jest członkiem zachodniego systemu sojuszy - Paktu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej. Czy w ciągu tych kilkunastu lat zmieniło się w społeczeństwie postrzeganie „sojusznika” i „wroga”?

¹ Sondaż „Omnibus” przeprowadzono w dniach od 17 do 21 września 2004 roku na liczącej 935 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski.

Zacznijmy od **sprzymierzeńców**. Właściwie tylko jedno państwo - Stany Zjednoczone Ameryki - niezmiennie, zdaniem znacznej części Polaków, zasługuje na miano „prawdziwego sojusznika Polski”. Na początku ubiegłej dekady opinię tę podzielał prawie co czwarty badany, dziś nieco więcej niż co czwarty. Dwanaście lat temu, przejściowo, liczba ta była jeszcze wyższa (32%). Obecnie szczególnie często Stany Zjednoczone są wymieniane przez młodych ludzi (zob. tabele aneksowe). W zasadzie nie zmienia się liczba osób uważających Wielką Brytanię za „prawdziwego sojusznika Polski” (oscyluje w granicach 10%).

Inaczej jest w przypadku Francji. Na początku lat dziewięćdziesiątych kraj ten był zaliczany do „prawdziwych sojuszników Polski” częściej niż Wielka Brytania i niewiele rzadziej niż Stany Zjednoczone. Obecnie tylko 7% Polaków wymienia Francję w tym kontekście.

Na początku 1990 roku niemal co piąty badany uważał za „prawdziwego sojusznika Polski” ówczesny ZSRR. Obecnie Rosja wymieniana jest wśród sprzymierzeńców naszego kraju jedynie sporadycznie, rzadziej niż Niemcy, Węgry i Włochy.

Tabela 1

Po doświadczeniach lat minionych które państwa zaliczył(a)by Pan(i) do prawdziwych sojuszników Polski?*	Odpowiedzi respondentów według terminów badań		
	II '90	V '92	IX '04
	w procentach		
Stany Zjednoczone Ameryki	23	32	26
Wielka Brytania	10	9	12
Francja	16	24	7
Czechy (1990 i 1992 - Czechosłowacja)	5	5	7
Niemcy	2	7	7
Węgry	14	9	5
Włochy	4	7	3
Słowacja	-	-	2
Rosja (1990 - ZSRR)	18	4	2
Hiszpania	-	(0,3)	2
Szwecja	2	4	2
Żadne, Polska nie ma (także: nigdy nie miała) sojuszników	32	26	25
Trudno powiedzieć	10	15	24

*Kolejność wg wielkości malejących w 2004 roku

Niemal połowa badanych (49%) nie wymieniła państwa, które by zasługiwało na miano „prawdziwego sojusznika Polski”. Wśród nich co czwarty respondent (25%) jest przekonany, że takiego państwa nie ma (niektórzy z nich dodawali jeszcze, że nigdy nie było), i tacy, którzy wprawdzie nie mają takiej pewności, ale też nie potrafią wymienić żadnego państwa odpowiadającego temu określeniu (24%). W 1990 roku liczba osób przeświadczonych o osamotnieniu Polski była jeszcze wyższa. Wówczas co trzeci badany uważał, że żadnego państwa nie można zaliczyć do sprzymierzeńców Polski, ale jednocześnie wśród pozostałych mniej niż obecnie (10%) powstrzymywało się od odpowiedzi.

Zdaniem respondentów, swoje **obawy** Polacy powinni wiązać z dwoma wielkimi sąsiadami - Rosją i Niemcami. W ciągu minionych kilkunastu lat zaszły jednak duże zmiany w lokalizacji tych zagrożeń. U progu niepodległości, w 1990 roku, niemal powszechny był lęk przed jednoczącymi się wtedy Niemcami. Jednak w ciągu dwóch lat, po traktatowym uregulowaniu stosunków polsko-niemieckich, lęk ten znacząco osłabł. Jednocześnie nasiliły się obawy przed Rosją. Obecnie więcej badanych przestrzega przed zagrożeniem ze strony Rosji niż Niemiec. Przejściowo, po rozpadzie ZSRR i powstaniu niepodległej Ukrainy (w badaniu z roku 1992), prawie co trzeci Polak miał obawy przed tym państwem, obecnie jednak jest ich niewielu.

Tabela 2

Których państw Polska powinna się najbardziej obawiać?*	Odpowiedzi respondentów według terminów badań		
	II '90	V '92	IX '04
	w procentach		
Rosja (1990 - ZSRR)	25	45	44
Niemcy	88	58	35
Irak, „kraje arabskie”, „kraje muzułmańskie, islamskie”, „kraje, gdzie szerzy się terroryzm”	0	1	18
Stany Zjednoczone Ameryki	2	2	5
Białoruś	-	3	5
Ukraina	3	30	5
Czechosłowacja (2004 - Czechy)	3	2	1
Żadnych, Polska nie ma wrogów	3	5	6
Trudno powiedzieć	3	8	12

*Kolejność wg wielkości malejących w 2004 roku

W najnowszym badaniu pojawiło się natomiast nowe zagrożenie pociągające za sobą nowe obawy - terroryzm i konsekwencje naszego zaangażowania w Iraku. Wymienia je łącznie niemal jedna piąta Polaków (Irak - 13%, „kraje arabskie” - 4% oraz pewna liczba wypowiedzi wskazujących ogólnie „terroryzm”). Na zagrożenie to szczególnie często zwracają uwagę najmłodszy respondenci. Aż dwie piąte badanych, którzy nie ukończyli 25 roku życia (40%), uważa, że Polacy najbardziej powinni się obawiać Iraku, terrorystów czy też Arabów. Ich zdaniem, jest to największe obecnie zagrożenie dla Polski, większe niż ze strony Niemiec (21%) czy Rosji (27%). Także badani w wieku od 25 do 34 lat mają inną niż ludzie w średnim wieku i starsi hierarchię zagrożeń: najczęściej wymieniają Rosję (42%), ale już w drugiej kolejności Irak, Arabów lub terrorystów (25%), niemal tak samo często jak Niemcy (23%).

Trzeba jeszcze dodać, że wśród ankietowanych jest tylko 6% optymistów twierdzących, iż „Polska nie ma wrogów”; czterokrotnie więcej osób uważa, że „Polska nie ma sojuszników”.

Opracował

Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Po doświadczeniach lat minionych które państwa zaliczył(a)by Pan(i) do prawdziwych sojuszników Polski?

(%)

	Żadnego	Czechy	Francję	Niemcy	Stany Zjednoczone	Wielka Brytania	Inne państwo	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	25	7	7	7	26	12	18	24	935
Płeć									
Mężczyźni	27	7	7	8	32	13	17	17	448
Kobiety	24	6	8	7	20	11	18	30	487
Wiek									
18-24 lat	15	6	10	10	37	11	16	26	142
25-34	26	2	7	7	29	17	10	26	168
35-44	28	11	8	10	21	11	22	22	166
45-54	26	6	9	8	24	13	19	20	175
55-64	30	5	5	6	25	14	19	18	131
65 lat i więcej	26	10	6	3	18	7	20	30	153
Miejsce zamieszkania									
Wieś	24	7	7	7	27	8	17	25	347
Miasto do 20 tys.	20	7	5	12	27	9	13	32	119
20-100 tys.	27	8	7	7	23	12	22	21	182
101-500 tys.	28	6	12	9	30	18	20	13	176
501 tys.i więcej mieszk.	28	5	6	2	18	17	13	30	111
Wykształcenie									
Podstawowe	19	8	5	9	26	6	15	35	263
Zasadnicze zawodowe	27	7	9	10	28	14	17	18	247
Średnie	27	7	9	4	24	15	19	22	323
Wyższe	30	0	6	8	27	15	23	14	102
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier., inteligencja	30	2	8	5	27	14	17	14	61
Prac.umysł.niż.szczebla	26	6	9	4	25	14	19	20	83
Pracownicy fiz.- umysł.	24	6	8	9	33	10	17	25	93
Robotnicy wykwalifikowani	20	8	5	16	30	23	21	17	65
Robotnicy niewykwalifik.	19	2	14	12	23	14	20	27	47
Rolnicy	26	6	3	2	25	7	17	28	50
Pracujący na własny rach.	41	0	8	3	24	16	3	24	24
Bierni zawodowo									
Renciści	25	8	7	8	15	9	21	27	104
Emeryci	28	9	6	4	22	8	20	24	189
Uczniowie i studenci	20	9	11	9	33	15	16	25	72
Bezrobotni	27	7	7	11	30	12	12	21	109
Gospodynie domowe i inni	14	6	6	8	26	13	17	38	37
Pracuje w:									
inst. państw., publicznej	27	4	4	7	26	15	18	19	137
spółce właścicieli									
prywatnych i państwa	22	8	13	6	33	17	20	20	78
sekt. pryw. poza rolnict.	25	5	11	11	28	13	15	21	160
prywatnym gosp. rolnym	22	6	7	4	23	10	23	24	56
Dochody na jedną osobę									
Do 300 zł	25	7	5	11	27	10	17	26	123
301-500	27	7	10	8	27	15	14	20	163
501-900	27	7	9	8	24	12	19	19	231
901-1200	19	7	6	6	28	15	20	28	86
Powyżej 1200 zł	25	5	11	3	26	16	35	18	65
Ocena własnych war. mater.									
Złe	25	8	7	6	24	11	15	24	285
Średnie	26	7	8	8	24	14	19	24	382
Dobre	24	5	8	7	29	9	18	23	267
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	24	10	2	12	12	14	19	28	48
Raz w tygodniu	24	6	7	7	26	11	19	24	473
1-2 razy w miesiącu	18	9	11	4	32	15	16	29	143
Kilka razy w roku	34	5	9	10	24	10	14	16	184
W ogóle nie uczestniczy	27	8	7	8	22	13	16	26	86
Poglądy polityczne									
Lewica	22	9	13	9	23	16	26	20	140
Centrum	28	7	7	7	28	12	17	19	288
Prawica	26	6	7	9	34	16	21	14	218
Trudno powiedzieć	23	6	6	6	19	6	12	37	288

Tabela 2. Których państw Polska powinna się najbardziej obawiać?

(%)

	Żadnego	Niemiec	Rosji	Iraku	Innych państw	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	35	44	18	25	12	933
Płeć							
Mężczyźni	9	33	43	20	24	10	447
Kobiety	3	37	45	17	26	15	486
Wiek							
18-24 lat	5	21	27	40	25	15	141
25-34	9	23	42	25	25	10	167
35-44	4	38	48	15	25	16	166
45-54	8	39	44	12	31	9	175
55-64	4	46	50	13	20	10	131
65 lat i więcej	5	47	52	7	22	15	153
Miejsce zamieszkania							
Wieś	7	37	41	17	21	12	346
Miasto do 20 tys.	2	38	35	16	29	22	118
20-100 tys.	8	38	47	19	23	9	182
101-500 tys.	3	34	50	21	34	9	176
501 tys. i więcej mieszk.	9	26	47	20	23	15	111
Wykształcenie							
Podstawowe	5	36	42	16	19	19	263
Zasadnicze zawodowe	10	36	39	19	25	11	247
Średnie	5	37	48	19	28	9	322
Wyższe	4	28	50	20	30	9	101
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	5	30	49	21	36	8	61
Prac. umysł. niż. szczebla	3	36	51	19	23	10	82
Pracownicy fiz.- umysł.	3	22	43	22	26	15	93
Robotnicy wykwalifikowani	19	31	40	12	22	11	65
Robotnicy niewykwalifik.	5	22	32	24	17	25	47
Rolnicy	4	65	40	10	25	8	50
Pracujący na własny rach.	8	26	62	5	31	7	24
Bierni zawodowo							
Renciści	4	41	41	19	19	21	104
Emeryci	4	51	53	6	23	11	189
Uczniowie i studenci	6	25	27	35	33	11	71
Bezrobotni	10	25	43	26	29	6	109
Gospodynie domowe i inni	7	25	36	34	19	13	37
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	3	37	52	16	26	10	137
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	6	29	44	17	30	15	78
sekt. pryw. poza rolnict.	8	22	41	24	24	13	159
prywatnym gosp. rolnym	6	57	35	16	22	10	56
Dochody na jedną osobę							
Do 300 zł	9	32	37	22	22	13	123
301-500	8	37	47	21	30	5	163
501-900	4	41	48	16	26	12	231
901-1200	9	39	45	12	30	8	86
Powyżej 1200 zł	5	41	58	21	31	5	64
Ocena własnych war. mater.							
Złe	4	42	45	19	26	10	285
Średnie	7	34	45	17	24	14	381
Dobre	6	30	41	20	25	13	266
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	4	35	55	6	31	13	48
Raz w tygodniu	4	38	44	18	24	13	473
1-2 razy w miesiącu	8	34	40	21	25	13	141
Kilka razy w roku	8	33	47	23	22	8	184
W ogóle nie uczestniczy	10	31	37	15	31	14	86
Poglądy polityczne							
Lewica	6	36	43	20	39	6	140
Centrum	8	33	41	23	24	10	288
Prawica	5	41	58	13	28	6	218
Trudno powiedzieć	5	34	37	17	16	23	287